

Vipavski glas št. 25

<p>Kotič pristoja na podoben dopisnico št. 109 v dan 90. oktobra 1892 l. 472. 200 kron ali 100 gld. a. v.</p>	<p>STEV 0.3 fl. NUMER</p>	<p>Scheinfert auf Grund der Consens-Prinzip vom 28. October 1892. R. G. Bl. Nr. 574. 200 Kronen gleich 100 fl. ö. W.</p>
<p>Vipavska železnica. Delniška glavica 300.000 kron v vrednosti, ustanovljeni po zakonu z dne 2. avgusta 1892 l. 472. zak. št. 126, ali 150.000 gld. a. v. v 1500 delnicah po 200 kron ali 100 gld. a. v.</p>		<p>Wippachthalbahn. Actienkapital 300.000 Kronen der mit dem Gesetze vom 2. August 1892, R. G. Bl. Nr. 126, festgestellten Währung gleich 150.000 fl. ö. W. in 1500 Actien à 200 Kronen gleich à 100 fl. ö. W.</p>
<p>DELNICA DVESTO KRON</p>		<p>ACTIE ZWEIHUNDERT KRONEN</p>
<p>v vspehah, ustanovljeni po zakonu z dne 2. avgusta 1892 l. 472. zak. št. 126. sto (100 gld.) goldinarjev a. v. N. kakovostne delniške glavice, ki so pravice št. delniških posestnikov Vipavske železnice, pristojne po ustreznih pravilih. NA DUNJKU dne 1. avgusta 1893.</p>	<p>VIPAVSKA ŽELEZNICA.</p>	<p>der mit dem Gesetze vom 2. August 1892, R. G. Bl. Nr. 126, festgestellten Währung einhundert (100 fl. ö. W.) Gulden ö. W. durch welche dem Inhaber alle Rechte gewahrt werden, welche der Actionssubstanz der Wippachthalbahn in Gemäßheit der Gesellschafts-Statuten zustehen. WIEN am 1. August 1893.</p>

Spoštovani bralci!

Novembra leta 1985 je izšla prva številka V.G.. Ta številka je jubilejna, 25. po vrsti, in upajmo, da ji bodo sledile še druge. Vsem, ki ste se trudili, da V.G. ni prenehal izhajati in vsem, ki ste nam finančno pomagali, še enkrat prav prisrčna hvala. Želeli pa bi, da bi čimveč krajanov sodelovalo s svojimi prispevki in predlogi ter novimi izzivi. Še posebno ste vabljeni mladi sodelavci, saj vemo, da vam ne manjka novih idej in domiselnosti. Torej še enkrat, kdor bi rad kaj povedal ali napisal, naj se oglasi pri nas. Veseli bomo vsakega vašega prispevka!

Tri čudodelne besede , ki polepšajo življenje.

Vsakdanje življenje često prinaša dogodke, ki jih ne moremo predvideti z nasveti za lepo vedenje, toda če bi se ljudje vsaj do določene meje držali splošnih pravil etike, bi bilo medsebojno življenje mnogo prijetnejše.

Pošteno delo, dobronamerna ljubeznivost, zvestoba prijateljem in naklonjenost kolegom so ključ za vsako srce.

"Prosim", "hvala", "oprostite", so tri čudodelne besede, ki se jih moramo učiti od malih nog. Te besede niso izraz ponižnosti, ampak vljudno izražena želja ali hvaležnost.

Kadar vam kdo reče "oprostite" vedno odgovorite s "prosim".

Kadar se vam karkoli daje, vedno recite "hvala".

Še enkrat poudarjamo; ljubeznivost, dobronamernost, lepe navade, zvestoba prijateljem in privrženost ljudem, s katerimi delamo, so ključ za vsako srce.

Smiljana Legradič

V S E B I N A :

Iz naše preteklosti

<i>Ob 50. obletnici /1943 - 1993/</i>	<i>stran</i>	<i>1</i>
<i>Vipavska železnica in delničarstvo</i>	<i>stran</i>	<i>3</i>

Pesniška beseda v domačem kraju

<i>Drago Bajc /1904 - 1928/</i>	<i>stran</i>	<i>5</i>
<i>Slap</i>	<i>stran</i>	<i>8</i>
<i>Knjižnici v vipavskem semenišču</i>	<i>stran</i>	<i>10</i>

Nepremična kulturna dediščina

<i>vipavskega šolskega okoliša</i>	<i>stran</i>	<i>13</i>
<i>Naši zvonovi, pritrkovanje</i> <i>in spomini</i>	<i>stran</i>	<i>15</i>

Iz naše krajevne skupnosti

<i>Prosim, ne delajte škode</i>	<i>stran</i>	<i>18</i>
<i>Še o otroškem igrišču</i>	<i>stran</i>	<i>20</i>
<i>Vabila</i>	<i>stran</i>	<i>21</i>
<i>Vipavski planinci na Pokljuki</i>	<i>stran</i>	<i>22</i>
<i>Izvirni domači humor</i>	<i>stran</i>	<i>23</i>
<i>Suša in polenta</i>	<i>stran</i>	<i>24</i>

Morda še ne veste

<i>Pleve in drobtine</i>	<i>stran</i>	<i>25</i>
--------------------------------	--------------	-----------

Iz naše preteklosti.

"Kličem vas bratje...."

Srečko Kosovel

OD 50. OBLETNICI / 1943 - 1993 /

Boj Primorcev za slovensko zemljo se je pričel že pred več kot petdesetimi leti, saj so med prvo svetovno vojno med tisoči slovenskih žrtev bili tudi primorski fantje na soški fronti, ki so skušali braniti slovensko zemljo. Verjetno ni nikogar, ki ne bi vedel za Doberdob - slovenskih fantov grob.

Proti fašizmu pa se je pričel odpor Primorcev v prvih letih po prvi svetovni vojni, ko je to ozemlje pripadalo Italiji. Tako je delovala organizacija TIGR, izhajali so slovenski časopisi, znano nam je protifašistično delovanje Danila Zelena na Krasu in Draga Bajca v Gorici in Vipavski dolini, TIGR-ovci so usmrtili fašističnega učitelja Sottosantija v Vrhopolju in izvedene so bile številne druge akcije širom Primorske. Sledil je tržaški proces, padle so bazoviške žrtve, zapirali so zavedne ljudi in jih pošiljali v taborišča, moške pa v delavske bataljone. Ta boj je bil začetek procesa, ki je pripeljal do zmage v slovenski osvobodilni vojni in do slovenske državnosti.

Iz tega obdobja objavljamo italijanski dokument iz leta 1928 v prevodu. Iz njega je razvidno, kako je italijanski fašizem izvajal pritisk na posamezne zavedne Vipavce.

" IZ REGISTRA NEVARNIH POLITIČNIH OSEB "

KARABINIERSKA KRALJEVA TERITORIALNA LEGIJA S SEDEŽEM V TRSTU -

KOMANDA MOBILNEGA JEDRA VIPAVA

Bajc Ivan, Blagojne, Brajtenberger Ignacij, Dekleva Karla,

Ti so antifašisti, iredentisti, nevarne osebe v narodnem interesu /Italije/. Zato naj se pozorno nadzorujejo, ker so sposobne slovenskega iredentizma. Postale bi lahko nevarne za vojaško spijonažo proti Italiji.

Keršmanc Marija, Lekan Ivan /Žanče/, Lekan Pavla,

Messesnel Ivan, dr. Petrič Emil, dr. Poberaj Andrej,

Premru Lojzka

Osumljeni so slovenskega iredentizma, zato so potrebni nadzorstva.

Petrovčič Jožef, Rodman Stana, Suša Bernarda,

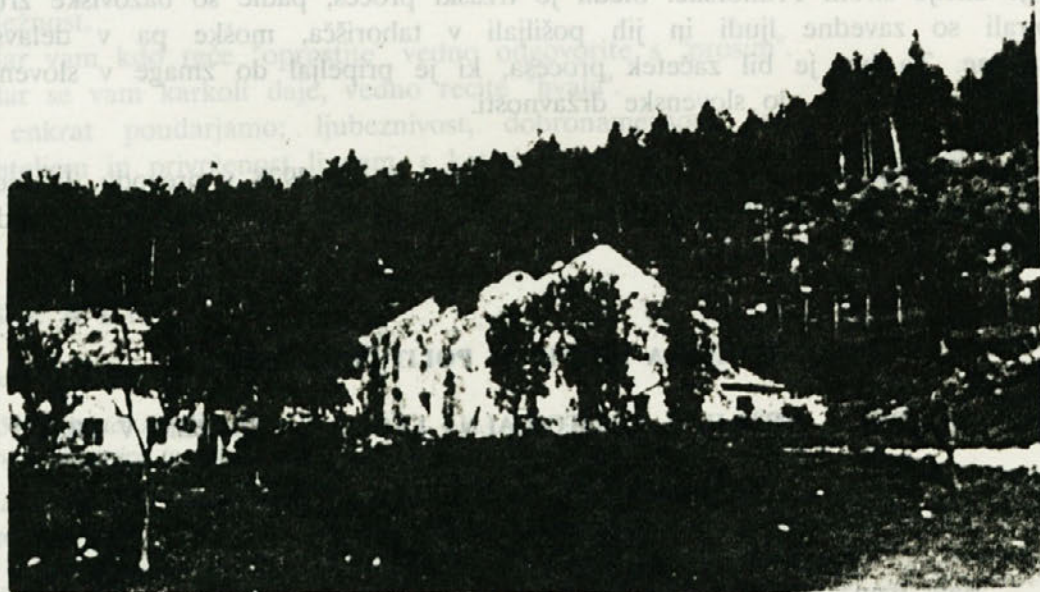
Vidrih Rajmund, Zanuttini Helena

Nad temi je potreben nadzor zaradi protiitalijanske propagande."

iredentizem - politično gibanje proti državi tuje narodnosti, takrat proti Italiji./

Italijanski fašizem, ki je 20 let zatiral Slovence na Primorskem, je pred 50 leti propadel. Odpor Primorcev je dosegel višek, saj so množično odhajali v partizane in ustanovljena je bila večja partizanska enota - IX. korpus. Poleg prostovoljnega odhoda v partizane je bila izvedena tudi mobilizacija, saj je bila potrebna še borba proti nacistični Nemčiji.

Vipava je bila leta 1943 svobodna od 9. do 24. septembra, ko je italijanska vojska zapustila vojašnice. Vršilo se je zborovanje v Hrovatinovi dvorani, kjer sta govoril Aleš Bebler in dr. Vilfan. Pred Nemci se je takrat okoli 200 prebivalcev Vipave začasno umaknilo za Stari grad in na Nanos. Pri Blažonovih na Nanosu so Nemci 26. septembra iznenadili partizane - enoto Gradnikove brigade. Ubili so štiriletno hčerko Vido, drugi člani družine so bili ranjeni, za posledicami ran je pozneje umrla 89 letna mama. Nemci so Blažonovo domačijo zažgali.

Blažonova hiša na Nanosu, požgana ob nemški ofenzivi 26. septembra 1943.

V noči med 26. in 27. septembrom 1943 so Nemci v Vrhpolje pripeljali 11 partizanov, ki so jih ujeli na Nanosu. Deset so jih ponoči obesili, med njimi eno dekle, enemu pa je uspelo pobegniti. To je bil Berti Kovačič - Cankar iz Tolmina. Tri partizane so obesili na vrv, ki je bila napeta čez cesto med dvema kostanjema, sedem pa na ostale kostanje pri cerkvi. Iz Vipave so bili obešeni Dore Čuk, Ivan Ferjančič, Ivan Šček in Anton Žvokelj. Žrtve so visele še ves dan v ponedeljek, naslednjo noč in šele v torek popoldne so jih lahko domačini sneli in pokopali brez krst v skupen grob na pokopališču. Spominska slovesnost na ta tragičen dogodek je bila v Vrhpolju 26. septembra.

Z velikimi žrtvami so Primorci priborili Vipave sodelovalo v NOV 80 moških in Padlih in ubitih je bilo 27, v zapore in nemških taboriščih so umrli 4, kot talci

priključitev k Sloveniji. Tako je tudi iz I ženska.

in taborišča je bilo odvedenih 75, v so bili štirje ustreljeni.

Brez vstaje in boja Primorcev zoper fašizem in za priključitev k Sloveniji danes slovenske države najverjetneje ne bi bilo.

Vera Poniž
Magda Rodman

Vipavska železnica in delničarstvo

Izgradnja železniškega omrežja, ki se je začela v prejšnjem stoletju, je omogočila širok razmah gospodarstva, predvsem industrije in trgovine. Povsod so si prizadevali, da bi se čimprej povezali z železniškim omrežjem.

Tudi Vipavci so kmalu potem, ko so stekle glavne proge po slovenskem ozemlju, postavili zahtevo po zgraditvi železnice od Gorice do Postojne. Leta 1895. so sestavili prošnjo, ki so jo podpisale vse občine iz Vipavske doline in jo naslovili na deželna zbora Kranjske in Goriške. Vipavska dolina je bila takrat razdeljena na Kranjsko in Goriško deželo z mejo na reki Hubelj.

Svojo prošnjo so utemeljili predvsem z naslednjimi razlogi. Vipavska dolina gravitira s prodajo svojih pridelkov tako na goriški kot ljubljanski trg. Tržni viški so predvsem zgodnje sadje, zelenjava in vino. Vipavski vinogradniki pridelajo na 950 ha 33.500 hl vina na leto. Na Trnovski planoti in Nanosu so velike količine lesa, primerne za izvoz. Ajdovska predilnica potrebuje 500 vagonov premoga in surovin letno. Vsa dolina je gosto naseljena in ima 13.000 prebivalcev itd.

Goriški deželni zbor je posvetil vprašanju graditve železnice vso pozornost in sklenil podpreti prošnjo.

Kranjski deželni zbor gradnje železnice ni podprl. V ozadju je bil interes delniške družbe Južna železnica, ki je imela zvezo z Goriško preko Nabrežine in ni dovolila, da bi promet odtekal z njene proge Dunaj - Trst.

Kljub odklonilnemu stališču Kranjskega deželnega zbora so si Vipavci še naprej prizadevali za zgraditev železnice. Pri teh prizadevanjih sta bila najbolj aktivna deželni poslanec Franc Božič iz Podrage in vipavski župan Anton Hrovatin. Iz korespondence župana Hrovatina je razvidno, da si je zelo prizadeval s pomočjo državnih poslancev v dunajskem zboru doseči podporo za graditev železnice na njeni celotni trasi. Med tem časom so namreč že uzakonili goriški del proge in jo leta 1898 začeli graditi. Državni poslanec dr. Žitko Ignac je leta 1899 poslal pismo županu Hrovatinu, v katerem mu sporoča o svojih prizadevanjih na Dunaju. Med drugim navaja, da je bil na razgovorih pri najvišjih državnih uradnikih in pri samem ministru za železnice. Vsi po vrsti so mu odgovorili, da bi bila gradnja te železnice predraga z ozirom na velik vzpon od Podnanosa do Razdrtega in zaradi tega nerentabilna. Kot smo že omenili, je bila to le pretveza, kajti vpliv mogočne Južne

železnice je segal do samih vrhov države.

Istega leta je poslanec Božič ponovno predložil prošnjo za gradnjo železnice v deželnem zboru Kranjske. V podporo svoji prošnji je zbral 33 podpisov deželnih poslancev. V razširjeni utemeljitvi je napisal, da ima gornja Vipava edino zvezo s Kranjsko po cesti čez Rebernice, ki je bila zgrajena že leta 1816. Dosegel je le to, da so sprejeli sklep o podaljšku proge do Vipave in v ta namen odobrili celo 100.000 goldinarjev podpore.

Žal je ta sklep deželni zbor pozneje preklical. Temu preklicu je botroval egoizem kranjskih veljakov, ki niso dovolili, da bi se gornja Vipava tesneje povezala z Goriško deželo.

Leta 1902 je bil zgrajen goriški del takozvane Vipavske železnice od Gorice do Ajdovščine. Posledica polovične izgradnje te železnice je bil premajhen promet in s tem stalna izguba, ki je naraščala vse do I. svetovne vojne. Železnica je sicer delovala normalno, saj ji je morala država kot nosilec poročstva dajati ugodna posojila.

Kljub temu, da se je proga ustavila v Ajdovščini, so tudi naši Vipavci imeli nekaj koristi od nje. Kmetje so lažje prodajali svoje pridelke in les. Oživiljena ajdovska industrija je zaposlovala zmeraj več delavcev iz bližnjih vasi. Predvsem pa se je odprl širok trg za vipavska vina. Dunajski trgovci so kupovali velike količine vina in mošta. Vipavska vinarska zadruga je pošiljala svoje vino celo do Prage. Tam je imela svojo poslovalnico, ki jo je nekaj časa vodil Janez Krhne, poznejši gostilničar in ljudski pesnik v Vipavi.

Za gradnjo železnic so bila potrebna ogromna finančna sredstva, zato si je država prizadevala pritegniti čimveč privatnega kapitala. V ta namen je prepuščala izgradnjo in koriščenje posameznih prog privatnim družbam,

ki so delovala na delničarski osnovi. Ob vsesplošnem navdušenju nad železnicami in ob veliki propagandi o njihovi dobičkonosnosti so delniške družbe hitro zbrale potrebna sredstva za gradnjo. Država je delniškim družbam pomagala z ugodnimi posojili, predvsem pa je nosila poročstvo.

Delniške družbe so pritegnile ogromno število malih vlagateljev, ki so računali, da jim bodo delnice prinesle dobiček. Pri tem so jim pomagali tudi takratni narodni kreditorji, ki so propagirali kupovanje delnic z namenom, da bi čimveč podjetji ostalo v slovenskih rokah.

Železniška družba Vipavska železnica je bila ustanovljena leta 1898 s sedežem na Dunaju. V upravnem odboru so bili razen predstavnikov železniškega ministrstva najuglednejši slovenski in goriški prvaki, dr. Gregorčič, prof. Ivan Berkuč, dr. Aleksij Rojič, Danjel Godina, Leopold Bolka in Ivan Budihna.

Delnice Vipavske železnice so kupovali tudi prebivalci iz zgornje Vipavske, saj so upali, da se bo gradnja le nadaljevala. Delnica, katere posnetek krasi naslovno stran današnje številke Vipavskega glasa, je last družine Žvokelj po domače Štacinovih iz Vipave.

Usoda železniških delnic je bila sicer različna, večina malih delničarjev pa je bilo razočaranih. Izgradnja železnic je pomenila zelo dolgotrajno investicijo katerih rentabilnost je bila pretežno posredna. Še največ direktne koristi je imela od njih železarska industrija in banke. Mali delničarji so velikokrat prišli v denarne stiske in ker so rabili gotovino, so prodajali delnice borznim špekulantom daleč pod ceno. Ne glede na usodo delnic, pa je delničarstvo omogočilo hitrejšo izgradnjo železniške mreže in industrije na Slovenskem.

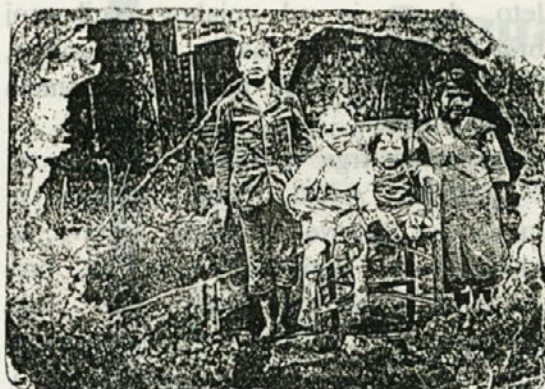
Viri: Ivan Mohorčič: Zgodovina železnic na Slovenskem 1968.

Anton Hrovatin: Osebna korespondenca 1899.

PESNIŠKA BESEDA V DOMAČEM KRAJU

Drago Bajc / 1904 - 1928 /

Letos poteka 65 let od smrti domačega pesnika Draga Bajca. Kot pesnik in publicist je bil v našem glasilu že predstavljen v 17. št. Z zapisom spominov nanj, ki nam jih je povedal njegov še edini živeči prijatelj, sosed in sošolec Alojz Rehar iz Vipave, želimo počastiti obletnico pesnikove smrti.

Drago Bajc - otroška leta.

O Dragu in o tistih časih mi je g. Rehar takole pripovedoval:

"O Dragotu bom pripovedoval kot o svojem prijatelju, sosеду, sošolcu in o človeku, ki nam je takrat veliko pomenil. Okrog njega so se zbirali takratni študentje in mi mladi iz Vipave. Z njim sem hodil v šolo do tretjega razreda. Potem pa je on ostajal po pouku še v šoli, ker so ugotovili, da je zelo nadarjen. Po pouku so mu nudili še dodatno učenje. Kot tak je bil edini v razredu tako ocenjen.

Drago. Nanj me vežejo številni spomini. Dva pa sta morda najbolj zanimiva in sicer najin skupni otroški napad s puško na italijanske vojake in pa dan nabora leta 1924.

Oba sva izhajala iz družin, kjer so se zanimali za politične zadeve in tako sva bila priča številnim pogovorom naših očetov v času, ko so Vipavo zasedli Italijani. Posebno obisk Rešeta

s Slapa v novembru mesecu leta 1914 je name naredil velik vtis, ker je očetu pravil, da moramo nekaj narediti proti Italijanom. Oba sta modrovala, da imamo mlade fante pri hiši in stare avstrijske puške in da ja ne bomo tako mirno pričakali Italijanov. Jaz sem to zaupal svojemu prijatelju Karlu, ki je po premisleku res zaključil, da bova šla skupaj nad Italijane s puško. To sva res tudi storila v nedeljo, 20. nov. 1918. Na skrivaj sva se splazila v "pruft" pod stari grad, kjer je bil odličen razgled na dvorišče vojašnice. Puško sem imel jaz. Karlo mi je po nekaj minutah, ko sva se umirila, ukazal, naj streljam proti italijanskim vojakom, ki so sedeli na dvorišču vojašnice. Po izstrelu je nastal v vojašnici takoj preplah. Midva pa sva jo hitro ubrala za stari grad in se ponoči tiho splazila domov.

Takoj v ponedeljek je bil zaradi tega že sklican občinski svet z županom Jožefom Petrovčičem na čelu. Sklic je zahteval italijanski general Cadorna, ki je takrat stanoval v Poniževi hiši. O napadu na italijanske vojake je bil obveščen že isto noč. Razburjen je prišel povedat na občino Vipava, da so na njegove slavne vojake streljali. Vojaki, da se čutijo zelo ogroženi v teh krajih in zahtevajo od njega, da jih zaščiti. Odborniki niso razumeli italijansko, zato je bil za tolmača takratni znani vipavski lastnik bara na glavnem trgu g. Karlo Kodelja.

Na seji so generalu odborniki povedali, da gotovo ni resna zadeva, da so to naredili morda otroci, ker je povsod polno orožja. Zato je bil sprejet sklep, da morajo vsi, ki imajo doma orožje, tega prinesti na karabinjersko postajo. Vsekakor pa je

treba dobiti tistega, ki je streljal. Oznanilo o oddaji orožja je bilo prečitano tudi pred cerkvijo. General pa se še ni potolažil. Povedal je, da so mu njegovi vojaki tudi rekli, da v teh krajih niso varni, ker imajo na strehah kamenje in ga bodo uporabili proti njim. Tolmač se je potem trudil in mu pojasnil, da imamo kamenje zaradi burje in ne zaradi napadov na njegove vojake. Končno se je pomiril in povedal, da moramo njegovo zmagovito vojsko spoštovati. Zadeva se je počasi umirila. Midva z Dragotom sva bila dolga leta o tem tiho. Bala sva se, da bi svojim staršem naredila težave. Kako je bilo na tej seji, mi je povedal moj oče, ki je bil takrat občinski odbornik. Tudi on ni vedel za moj strel. Lahko pa rečem, da je bil to prvi strel proti italijanski vojski, sicer iz otroških rok, vendar že takrat iz odpora in za obrambo naše zemlje in narodnosti.

Karlo je bil zelo čustven in liričen tip. Vedel je veliko več od nas. Nekako smo ga imeli za duhovnega vodjo. To se je posebno pokazalo pri organizaciji našega nabora leta 1924.

Tistega leta nas je bilo 13 vistarjev iz Vipave in Gradišča. Med nami smo imeli dva Karlota, dva Janeza, dva Toneta in dva Franceta. Iz vseh okoliških vasi smo se zbrali pred gostilno Adrio. Z nami je šel naš župan Jožef Petrovčič in se je na moč držal, ker smo bili vsi potrjeni. Spominjam se srečanja našega župana in župana iz Branice. Takoj po pozdravu ga je naš župan vprašal, koliko jih je pripeljal. Ta mu je žalostno povedal, da samo enega in še ta ni bil potrjen. Od prizadetosti je nabornik jokal. V Branici so ga potem vsi dražili, da ne bo dobil nobene punce, zato se je sam javil kot prostovoljec, da bo lupil krompir in pucal stranišča. Tako je res odslužil

vojake, pa je kljub temu ostal "lejdih in frei". Kljub temu je bil ponosen na služenje v vojski. Imenoval se je Herman Štemberger.

Karlo Bajc in Karlo Zanuttini sta bila potrjena za regiment Kraljeve straže v Rimu. Med nami sta edina znala italijansko. Dva sta bila potrjena k "infantariji" v Ženevo k 90. regimentu /pehota/, dva sta šla h konjenikom, dva k težki artileriji /topništvo/, dva pa k bersaljerjem /podporne enote/. Jaz pa sem moral čakati doma še eno leto, da se je od vojakov vrnil moj brat Jože, ker je takrat veljal zakon, da dva od iste hiše nista hkrati smela služiti vojske.

Z glavnega trga v Vipavi smo šli vsi v gostilno Adrio. Naša skupina je imela vsa trakove slovenske zastave na klobukih in jopičih. To je že prej organiziral Karlo. Imeli smo tudi harmonikaša Karlota Štrancarjevega. Bilo je veselo, nakar prihrumijo v sobo karabinjerji in zahtevajo, da takoj vržemo trakove slovenske zastave proč. Najbolj na piki so imeli Karlota Zanutinija, ker je bil njegov oče Italijan. On pa se je postavil in povedal, da se čuti Slovenca, ker je njegova mati Slovenka in da tega že ne bo storil. Vsi smo se postavili v bran. Povedali smo jim, da smo svobodni, da bomo služili Kraljevi vojski in naj nas pustijo na miru. Glavni pri tem je bil seveda Karlo, ker je znal italijansko in tudi politično je bil najbolj zrel med nami. Italijani so nam hoteli trakove potrgati, pa smo jih branili s pestmi.

Jaz sem imel v žepu tisti dan le pet lir, ki mi jih je oče le s težavo dal. Hotel sem jih malo prihraniti in silil domov. Pa so me ustavili, da ne bi razdiral družbe in so mi tudi oni potem plačali pijačo.

Tudi takrat so prihajali naborniki v Vipavo z vozovi. Voz iz Budanj je

prišel z veliko slovensko zastavo. Takoj so ga obkolili karabinjerji in zahtevali, naj umaknejo zastavo. Njihov župan se je postavil v bran. Povedal je, da prevzame vse nase, naj fantje zato pustijo pri miru. Italijani so župana res aretirali in je bil zaprt cel mesec, fantje pa so naprej praznovali svoj nabor.

Slapence branil in povedal, da je akcija nastala le na račun par ljudi, ki so bili zagrizeni pristaši komunizma.

V naši skupini so nekateri že prej menili, da bi tudi vipavska skupina prišla z rdečo zastavo na nabor. Dobro se spominjam, kako je takrat Karlo nastopil in nam takole razlagal zadevo: "Fantje, tega pa ne. Če to

Zahvala

ob priliki nesrečne smrti našega predragega sina, brata

Draga Bajca

prečastiti duhovščini, rodbini Humarjevi, da ga je pobrala nezavestnega na cesti in mu lajšala poslednje mučne trenutke; rodbini Pericevi, da ga je vzela pod streho zadnje ure in ob smrti do prenosa in raztelešenja v mrtvašnici; vsem prijateljem in znancem, ki so mu ostali zvesti v dolgih dneh in nočeh čakanja od četrta do nedelje v mrtvašnici v Biljah; vsem pevskim zborom, ki so mu v nedeljo na domu v Vipavi zapeli poslednji pozdrav; vsem, ki so mu žrtvovali neštete vence, šopke in cvetje; vsem neštetim, ki so mu izkazali poslednjo čast pri prevozu v nedeljo, ki so se ga spomnili v ponedeljek popoldne, vsem; ki so ga v ponedeljek popoldne spremili k poslednjemu počitku.

Vipava, dne 30. oktobra 1928.

Užaloščena rodbina **Bajec.**

Zahvala je bila objavljena v listu Edinost

Malo drugače je bilo z vozom s Slapa. Do "Ville Anne" so prišli fantje z rdečo zastavo, vendar brez srpa in kladiva. Ko so jih zagledali Italijani, so začeli na ves glas prepevati: "Avanti popolo, bandiera rossa..... e viva il comunismo e la liberta". Na križišču pri Fabčičevih pa je voz ustavil takratni zdravnik Delpin. Od njih je zahteval, naj to zastavo vržejo takoj v Gacko, sicer bo streljal. Da ne bi bilo hujšega, so res vrgli zastavo v Gacko in prišli na glavni trg v Vipavo brez zastave. Tam so jih že pričakali italijanski karabinjerji in jih vse aretirali. Oblasti so zato poklicale na zagovor znanega slovenskega poslanca v rimskem parlamentu Engelberta Besednjaka. Na Slapu so oblasti napravile veliko zasliševanje zaradi te akcije. Hoteli so zvedeti, kdo je to organiziral. Besednjak je

naredimo, gremo proti lastnemu narodu, proti Slovencem. Komunizem ni narodna ideja, ampak je internacionalni režim, dobro ločite ta dva pojma. Mi pa smo najprej Slovenci in šele nato italijanski državljani. Svojo dolžnost bomo opravili v Kraljevi vojski, ampak vedno kot Slovenci. Stranke se menjujejo, narodnost pa je samo ena in tej moramo vedno pripadati".

Po tej razlagi smo bili vsi enotni, da gremo na nabor s slovensko zastavo. Karlo je bil zaradi izredne občutljivosti in pripadnosti slovenskemu narodu vedno tarča takratnih oblasti. Zato je bil tudi zaprt v Catanzaru in mu je bil redni študij onemogočen. Na trakovih vencev je bilo ob pogrebu zapisano "Slovenski narodnjak". Preživel je v glavnem sam z opravljanjem raznih del. Navezan je bil na očeta, v katerem je videl težko

usodo takratnega kmečkega življa, ki se je z vsemi štirimi boril za obstoj. Oba sva že takrat sanjala o svobodni Sloveniji, o združeni Slovenji, kjer bi živeli skupaj naši ljudje s Koroške in iz Slovenske Benečije. Škoda, da sem te čase dočakal sam."

Alojz Rehar ima izredno dober zgodovinski spomin, zato je ta zapis nekoliko daljši. Malo je namreč še živečih starih ljudi, ki bi nam lahko tako od daleč in tako natančno opisali iz prve roke zgodovinske dogodke od I. svetovne vojne dalje. Za njegovo pripoved se mu iskreno zahvaljujem.

MR.

SLAP

Na Slap pridemo iz Vipave čez most, ki ga je zgradil Anton Trošt. Onstran Močilnika je v vas speljana cesta, ki ima dva odcepa; prvega, ki zavije v Žoržev kraj in drugega, ki vodi čez Podstaje v središče vasi. Slap ima zaselke: Podstaje, Rovno, Majerijo, v Malnu in Žoržev kraj. Slap je dobil ime zaradi potoka nad vasjo, ki ima več manjših slapov.

Slap je bil tako ozko povezan z Vipavo, da ga ni moč zaobiti. Glavna pot še danes vodi s Slapa proti Vipavi. Na Slapu je imel grof Lanthieri svojo drugo graščino in veliko posest. V sosednji vasi Lože pa je bil že drugi fevdalec Cobenzel (Kobencel). Prav tako so imeli že od nekaj tudi Vipavci na Slapu svoje njive in vinograde. Zadnji lastnik slapenskega gradu (grofov zet) je prodal graščino. Ob tem času po prvi svetovni vojni, leta 1919, pa je bila

tako velika inflacija, da si s tem denarjem ob prihodu v Avstrijo kupil samo en klobuk. Predzadnji vipavski grof Tadeus Lanthieri (THADEO CLEMENTI LANTHIERI) je bival v graščini na Slapu, kjer je 28. maja 1866. umrl in je pokopan na slapenskem pokopališču.

Slapenski grad je bil zidan v letih 1140 - 1150. V XII. stoletju je spadal Slap pod anđelške grofe, ki so ga imeli v posesti do 1248. Ko so leta 1248 z Otonom VIII. izumrli vsi moški potomci anđelške rodbine, je ostala še Agneza kot dedinja vsega premoženja. Trajen spomenik od te rodbine je podedovala Kranjska deželja, namreč svoj grb - orla z razprostrtimi perutmi, na desno obrnjeno glavo in belo - rdečo - rdečimi pasovi čez prsi.

Tako, sedaj vemo, od kje in od kdaj izvira naša slovenska zastava. Anđelška posestva je z Agnezo vred dobil koroški vojvoda Urlik III. Umrl je v Čedadu leta 1269 brez otrok.

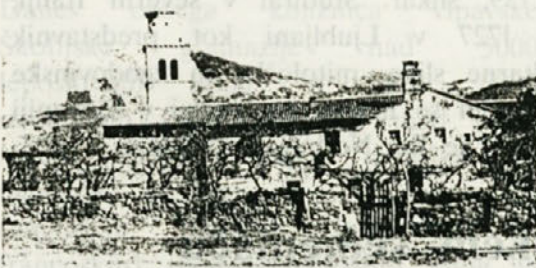
Johanisti so zidali slapensko cerkev kakor tudi sv. Pavla na bližnji Planini. Na slapenski cerkvi so še danes vidni vzdiki na vzhodni strani cerkve. Nekaj od teh pa jih je dal leta 1961 prezidati Goriški muzej v notranjost cerkve zaradi razpadanja. Štirje poleg vhodnih vrat in dva za glavnim malteški križi so vzdikani v cerkvi; dva

Pogled na Slap iz Žorževega kraja, posnetek iz 1913. leta.

oltarjem. Trije so zunaj na desni strani ob vhodu v cerkev. Te vzdike je izdelala Gorenjska - Goriška delavnica leta 1470. Johanisti ali ivanisti so bili redovniki, podobni redu nemških vitezov (nemški viteški red), udeleževali so se tudi vojske proti Turkom v Palestini.

Mejni grof Henrik IV., brat akvilejskega patriarha Bertolda, je daroval več svojih obširnih posestev na Slovenskem bavarskemu samostanu oziroma cerkvi v Piessenu. Temu samostanu so bili andelški grofje zavetniki. Med darovanimi posestmi je tudi Slap. Blagovna darilna listina se glasi: "Dne 25. januarja 1223 daruje Henrik mejni grof istrski (HERIKUS DEI GRACIA MACHIO YSTRIE), cerkev Marije Device v Pressdenu, šest kmetij na Slapu pri Vipavi (IN VILLA QUE VOCATUR ZLAP, SITAM IUXTA VIPACH). Za prezbiterjem so vzdiki, ki predstavljajo malteški red, njih orodje in obraze redovnikov, pod vodstvom katerih je bila zidana prvotna slapenska cerkev. Odlitki teh kamnitih podob se nahajajo v škofjeloškem muzeju.

Vaška idila, v ozadju zasnežena okolica Kolka in Cola iz leta 1967.

Istočasno je bila zidana na južni strani cerkve stoječa graščina, ki je služila za samostan. Pri graščini se sklicuje Schumi na letnico 1220, drugi na

letnico 1236. Letnica stoji na vrhu notranje in zapadne kolone vhodnih vrat. S slednjimi trditvami se ne bi strinjal, mislim, da naj bi bila graščina zgrajena 1720 leta.

Na začetku Slapa je bil kal - jezerce, v katerem se zrcalijo prve hiše, fotografija je iz leta 1969.

V zgodovini beremo, da so slapenski ivanisti dobili v last tudi sedanjo Planino. Na meji katastrske občine Slap - Planina so sezidali prvotno cerkev sv. Pavla. Leto zidanja je neznano. Na dan sv. Blaža, dne 3. februarja 1399 je bila ta cerkev drugič posvečena in spremenjena v romarsko božjo pot. Ivanisti so dali kovati tudi svetinje, na katerih je bila na eni strani podoba gorske Matere božje, na drugi strani pa Kristus na križu. Med ljudmi so razdeljevali kamne sv. Pavla. Dva taka izvoda hrani Ljubljanski muzej. Na eni strani je upodobljen malteški križ, na drugi strani pa je izdelana podoba sonca, znamenje zmage krščanstva nad poganstvom. Kot se ne da natančno dognati, kdaj so se ivanisti naselili, tako tudi ni znano, koliko časa so bili v naših krajih. Gotovo je le, da so se še nahajali na Slapu, ko so Turki na dan sv. Matija leta 1471 pridrli v Vipavo. Takrat je padlo tudi utrjeno taborišče pri sv. Pavlu. Francozi pa so prvič prihrumeli na Slap že 23. maja 1797. (GALI PER VENURIK). Tako je zapisano v slapenski krstni knjigi.

Za tem je bil na Slapu lastnik gradu grof Lanthieri. Poleg graščine je imel na Slapu tudi veliko njiv, travnikov in

Slapska slika Sv. NOTBURGA (delo Valentina METZINGERJA iz leta 1754) je bila v Ljubljani na razstavi od 30. junija do 26. septembra 1961.

VALENTIN JANEZ METZINGER

Saint Avold, Francija 1699 - Ljubljana 1759, slikar. Študiral v severni Italiji, verjetno v Benetkah. Deloval od leta 1727 v Ljubljani kot predstavnik poznobaročnega slikarstva. Slikal v olju oltarne slike, mitološke in zgodovinske kompozicije in portrete. Okrog 300 njegovih del se nahaja po večini v Sloveniji in v sosednjih krajih Hrvaške. Eno od teh del je Sv. Notburga na Slapu.

Knjižnici v vipavskem semenišču

V vipavskem semenišču obstajata dve knjižnici:

šolska (gimnazijska) in tako imenovana "Tomajska knjižnica". Povabljen sem bil, da napišem nekaj besed o njiju.

vinogradov. Pozneje je prepustil brezplačno v uporabo vse zemljišče takratni Kranjski deželi, da je tam odprla prvo slovensko kmetijsko šolo, dne 18. septembra 1873. Z drugim januarjem leta 1881. se je za učence višjih dveh oddelkov začela poučevati tako imenovana "sadjereja", to je sadjarstvo, teoretično in praktično in sicer dvakrat tedensko.

Leta 1886 se je šola preselila v Grm pri Novem mestu. Takrat je dvanajst vozov, v vsakega je bil vprežen par konj, odpeljalo vso šolsko opremo s Slapa v novo šolo na Dolenjsko.

Cerkev sv. Matija na Slapu naj bi bila iz 1220. leta, leta 1765. pa je bila prezidana.

Tu so ostanki gotske plastike, v njej so Jelovškove freske, Mencingerjeva slika in slika M.Stroja. V stolpu je 2.000 kg težak zvon, ulit leta 1706 na Gočah. Slapenci imajo veliko vinogradov in pridelajo zelo dobra vina. Najboljša sončna lega za trte pa je pod sv. Pavlom.

Franc Cerovšek

1. Gimnazijska knjižnica

Gimnazijska knjižnica je vezana na Srednjo versko šolo v Vipavi, ki jo je leta 1957 ustanovil tedanji apostolski administrator za Slovensko Primorje dr. Mihael Toroš. Ko je bil naslednje

leto imenovan za ravnatelja in obenem profesorja slovenščine in latinščine dr. Tone Požar, je začel dobesedno iz nič, saj v knjižnici ni bilo nobene knjige. Dr. Požar je septembra 1958 v Ljubljani nabavil poleg šolskih učbenikov prvih 40 knjig slovenskih pesnikov in pisateljev. Naročil je vse knjige zbirke Kondor ter prve revije (Jezik in slovstvo, Naša sodobnost, Življenje in tehnika, Planinski vestnik itd.). Vodstvo šole je potem sproti dokupovalo nove in nove knjige.

Drugi vir, iz katerega se je polagoma večal knjižnični fond, pa so bile osebne knjižnice številnih primorskih duhovnikov, ki so jih po smrti zapuščali semeniški gimnaziji. Predvsem iz teh dveh virov se še zdaj stekajo v našo knjižnico vedno nove knjige.

Med dobrotniki knjižnice velja omeniti vsaj tri: širšega vipavskega rojaka msgr. Stanka Premrla, ki je knjižnici daroval vse letnike revije Dom in svet, pa še veliko leposlovnih knjig; dalje Štomaškega župnika g. Angela Batiča, ki nam je zapustil svoje številne leposlovne knjige, ter g. Vilija Steguja, prezgodaj umrlega izseljenskega duhovnika, ki je naši knjižnici namenil svojo bogato zbirko tujejezičnih teoloških, filozofskih in leposlovnih knjig.

Danes obsega knjižnica vipavske Škofijske gimnazije nad 5000 leposlovnih knjig in okoli 6000 strokovnih knjig in revij, med njimi seveda največ knjig teološke in nabožne vsebine; samo tujejezičnih (angleških, nemških, italijanskih in francoskih) teološko-nabožnih knjig je okoli 4000. Tako lahko rečemo, da spada naša knjižnica med srednje velike šolske knjižnice.

Knjižnica naše gimnazije se lahko pohvali z nekaterimi redkimi knjigami, med njimi z Dalmatinovim, Japljevim in Wolfovim Svetim pismom, z dvema zvezkoma zbranih pridig Janeza

Svetokriškega (Sacrum promptuarium, Benetke 1691 oziroma 1696) in samo malo mlajšo zbirko pridig o. Rogerija, s kompletnim Valvasorjem (izdaja iz prejšnjega stoletja), dalje s Pleteršnikovim Slovensko- emškim in Cigaletovim Nemško-slovenskim slovarjem. In ko smo že pri slovarjih, naj omenim še Italijansko-nemški slovar iz leta 1693 in Veliki slovar italijanskega jezika v 13 debelih knjigah (izhaja od 1961 in bo štel 20 zvezkov). Poleg zbirke Kondor imamo tudi kompletni zbirki Sto romanov in Nobelovci.

Ena najstarejših knjig v semeniški knjižnici je v latinščini pisana razlaga Psalmov izpod peresa znanega holandskega škofa Jansena (Janzenij), ki je izšla v Louvainu 1574. Najobsežnejše delo pa je Onckenova nemška Allgemeine Geschichte v 44 knjigah. Med leksikoni naj poleg Herderjevega v 9 zvezkih omenim še Slovenski biografski leksikon in Primorski biografski leksikon.

Dragocenost naše knjižnice so tudi kar številne originalne izdaje slovenskih klasikov: od Erjavca, Jurčiča, Gregorčiča, Aškerca, Cankarja, Župančiča, Finžgarja, Preglja itd., kuriozitet pa so tudi knjige s podpisom samega avtorja: Finžgarja, Preglja, Gradnika, Kocbeka, Rebule itn.

Kot lokalno zanimivost naj omenim še tri knjige nekdanjega župnika v Šentvidu nad Vipavo Matija Vertovca: Vinoreja (1844), Kmetijska kemija (1847) in Shodne ogovore (1850).

Knjižnica naše Škofijske gimnazije žal še ni v celoti urejena. Urejamo in klasificiramo jo po sodobnih knjižničarskih normah (UDK) in jo spravljamo na računalniško vodeni program. Pri tem urejevalnem delu sta nam požrtvovalno priskočili na pomoč gospe Janja Irgl in Marta Gantar.

2. "Tomajska knjižnica"

Idejni pobudnik knjižnice, ki se je z leti razvila v tako imenovano Tomajsko knjižnico, je vipavski rojak duhovnik Virgil Šček, ki je deloval na Primorskem predvsem v dobi fašizma. Zamislil si je delovno, študijsko knjižnico, ki naj bo last primorskih duhovnikov in v katero naj bi se stekale zlasti slovenske knjige, ki jih je fašizem načrtno zaplenjeval in uničeval. Ker ni bilo pametno, da bi tako knjižnico hranili v Trstu ali v Gorici, kjer bi bila režimu preveč na očeh, so se odločili za podeželje - za tomajsko župnišče. Nastajajočo knjižnico je prevzel v upravljanje tedanji tomajski župnik in poznejši apostolski administrator Albin Kjuder, velik ljubitelj slovenske knjige. V tej knjižnici so se dejansko zbrale tri knjižnice: "duhovniški" se je pridružila še bogata knjižnica ricmanjskega župnika dr. Antona Požarja, Kjuder pa ji je dodal še svojo zajetno osebno knjižnico. Te tri knjižne zbirke torej sestavljajo "Tomajsko knjižnico", ki ima zdaj status zaščitene knjižnice. Že sam Kjuder je z veliko vestnostjo sestavil - seveda po tedanjih normativih - inventarje in kataloge vseh treh knjižnic in knjige opremil s signaturo. Tako je ostalo vse do danes.

Zaradi neustreznih prostorov in nekaterih drugih razlogov (razni "ljubitelji knjig" so si iz nje za zmeraj "sposodili" precej dragocenih knjig!) je leta 1977 tedanji ravnatelj SVŠ v Vipavi dr. Alojz Vetrh s soglasjem tomajskega župnika in koprškega škofa organiziral in izpeljal preselitev knjižnice v vipavsko semenišče.

Knjige in revije v "Tomajski knjižnici" so zelo raznolične: od silno dragocenih do takih, ki so danes brez vrednosti.

Med revijami in časopisi je najpomembnejši tržaški časopis Edinost, ki je izhajal od 1876 do 1928 (prvih 20 letnikov manjka). Z njim se ne morejo pohvaliti niti velike knjižnice v Kopru in Novi Gorici. Iz ljubljanske Narodne in univerzitetne knjižnice so si prav pred kratkim pri nas prefotografirali na mikrofилme tiste letnike Edinosti, ki so jim manjkali." Tomajska knjižnica" nadalje hrani Goriško stražo, Mali list, Naš čolnič, nekaj letnikov Bleiweisovih Kmetijskih in rokodelskih Novic, Einspielerjevega Slovenskega prijatelja, Ljubljanskega zvona, Rejčevega Zbornika svečenikov sv. Pavla, Mladike, Slovenke in Novega lista, da omenim le najpomembnejše.

Med najstarejše knjige sodijo Aristotelova Zbrana dela v latinščini (Basel 1548), Zbrana dela cerkvenega očeta Gregorija iz Nise (Koln 1617), Rimski martirologij tj. seznam svetnikov (Benetke 1656), latinsko pisani Tertulijanovi Govori (Benetke 1693) v 5 zvezkih, latinski Svetopisemski komentar v 10 zvezkih (Dunaj 1734), Splošnozgodovinski leksikon (Leipzig 1709) ter latinsko Sveto pismo (Benetke 1763).

Kot svojsko zanimivost naj na koncu omenim še najdrobcenejšo knjižico Iskrice Božje (Gorica 1927), katere format je 5 x 2,5 cm.

Knjižni fond "Tomajske knjižnice" obsega nad 8000 enot.

Ta knjižnica je vsekakor dragocen zgodovinsko-kulturen spomenik, ki nam ima veliko povedati o naši primorski, splošno slovenski pa tudi svetovni zgodovini. Vipava je lahko ponosna tudi na svojo "Tomajsko knjižnico".

Janez Zupet

NEPREMIČNA KULTURNA DEDIŠČINA VIPAVSKEGA ŠOLSKEGA OKOLIŠA

Tako se glasi naslov raziskovalne naloge, ki so jo napravili mladi zgodovinarji na naši Osnovni šoli Draga Bajca v Vipavi pod mentorstvom zgodovinarja Nika Likarja v šolskem letu 1992/93. S to nalogo so se prijavili na republiški razpis in prejeli zanjo zlato plaketo med 80 prijavljenimi raziskovalnimi nalogami.

Vzela sem si malo časa in si to nalogo bolj podrobno ogledala. Moram priznati, da me je od stavka do stavka duhovno bogatila.

Celotno raziskovalno delo je vezano v pet map.

Fotografije je napravil Milan Ceket, likovno pa je nalogo opremil Brane Jazbar. Pri izdelavi tega projekta so sodelovali tudi še drugi zaposleni na Osnovni šoli Vipava. Več kot sto učencev iz 6., 7., in 8. razreda je vneto zbiralo razne materiale, slike, ustna izročila po devetnajstih vaseh našega šolskega okoliša. Učenci so delali z navdušenjem in veseljem.

Skupno z mentorjem in sodelavci so napravili veliko, dobro in plemenito delo. Z njimi so sodelovali tudi njihovi starši, tete, strici, stare mame in sosedje, zato je bilo prijetno in veselo. Zadovoljstvo vseh je pri tem največje plačilo za vloženo delo. Seveda je pri tem nosil levji delež naš mentor Niko Likar, ki je v nalogo vložil ogromno svojega časa, za kar je treba seveda imeti pogum in delati z ljubeznijo.

V uvodu naloge je takole zapisano:

"Z našo raziskovalno nalogo želimo prispevati k bolj osveščenemu odnosu do kulturne dediščine. Želimo Vipavce, predvsem mlade, seznaniti z bogastvom, ki ga premorejo naše vasi. Želimo spremeniti odnos ljudi do vsega, kar so nam predniki zapustili, tako v naravi kot v ljudskem izročilu.

Sedaj je pred vami naše delo. Upamo, da boste izvedeli marsikaj zanimivega in vam do sedaj neznanega. Če boste ob prebiranju ali brskanju po nalogi začutili, da je tu poseben svet, da je pogled na Vipavsko dolino veličasten, da so hiše zidane iz kamna in pokrite s korci in obložene s kamni sredi zelenja očem prijetne; da skriva naša dolina lepote, ki jih je vredno preiskati in opisovati; če boste začutili, da sta človek in vsa priroda v preteklosti tekmovala, da bi oplemenitila ta mali kos naše domovine, smo z nalogo uresničili naše želje in pričakovanja.

V naši nalogi smo izdelali topografijo nepremične kulturne dediščine v našem šolskem okolišu. Osnova za delo nam je bil seznam zaščiteneh objektov, ki ga je 1985. leta izdelal Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Nova Gorica. Preverili smo dejansko stanje posameznih objektov na terenu, zabeležili spremembe in jih dokumentirali s fotografskim materialom. Seveda smo se na terenu srečevali z ljudmi, ki so nam pomagali in povedali marsikaj zanimivega. Z njihovimi pripovedovanji smo popestrili našo raziskovalno nalogo.

Evidentirali in opisali smo 231 etnoloških, arheoloških, umetnostnozgodovinskih in tehničnih spomenikov, spominskih plošč in obeležij. Večino objektov smo

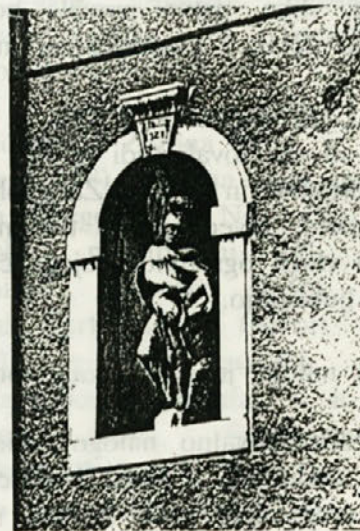
fotografirali ali poiskali stare fotografije, če teh objektov ni več. Nalogo smo popestrili tudi z risbami naših učencev.

Če je dr. Frančišek Lampe pred skoraj stotimi leti napisal, da Vipavska dolina še vedno čaka preiskovalcev, lahko podobno zapišemo tudi danes.

Mnoge lepote izginjajo, številne stare vrednote izpodrivajo sodobnejše - modernejšje. Ali se nismo od naših prednikov ničesar naučili? Ali je res vse, kar je staro, ničvredno, neuporabno? Bomo še naprej dovoljevali, da v naših vaseh podirajo kamnite kolone, zidane vodnjake, lesene ganke, kamnita stopnišča. Bodo iz naših malih cerkvic še naprej kradli slike in bodo iz opuščeni kapelic še izginjali kipi? Bomo dovolili, da bodo iz spomina ljudi izginile zgodbe, ki so stoletja živele med njimi? Ne, ne smemo! "Naravna in kulturna dediščina sta neločljivi sestavini bogastva, del zakladnice, ki jo prepuščata preteklost in narava za oplemenitenje sedanosti."

Vhodna vrata v staro šolo - detajl.

Znamenje Sv. Florjana na Hrovatinovi hiši.

Namen naloge je torej velik prispevek k boljšemu poznavanju domoznanstva, k vzbujanju ljubezni do vsega bogastva naše doline, k ohranjanju vsega, kar so nam naši predniki zapustili. Po svoji narodnostni vesti smo dolžni popraviti brezvestni odnos do tega iz preteklih let. Raziskovalna naloga naših učencev in njihovih mentorjev je lep dokaz, da smo na pravi poti.

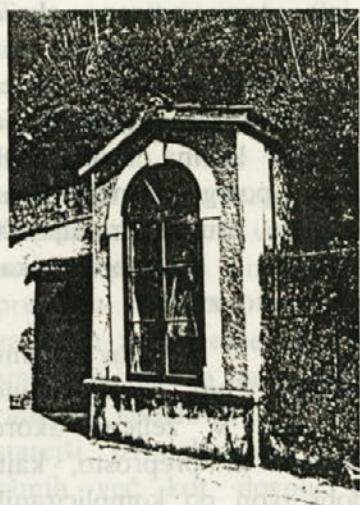
Vipavska dolina je košček slovenske domačije. In kaj je domači pesnik zapisal o domačiji: "To mnogo več je kot kmetija, je več kot hiša, zemlja, vrt. To je dom očetov in sinov, od njega nas loči le mrtvaški prt."

Vipava je naša hiša v malem. In tudi za to našo hišo v malem pravi stara ljudska pesem: "TA HIŠA JE MOJA, PA VENDAR MOJA NI! TISTI, KI ZA MANO PRIDE, JO TUDI ZAPUSTI. TA TRETJEGA BODO ODNESLI IZ HIŠE TE. PRIJATELJ, ODGOVORI: ČIGAVA HIŠA JE?"

Zato jo varujmo, ker smo jo od prednikov prejeli in jo bomo potomcem zapustili. Naj nas ne bo ob oporoki sram!

Vipava, 5.9.1993

Magda Rodman

Kapelica v Vojkovi ulici pri hišni št. 25.
(Etnološki spomenik II. kategorije.)

Kapelica je postavljena na jugovzhodnem delu vhoda v naselje. Zgrajena je bila na prehodu 19. v 20. stoletje. Kapelica je zidana in ima dvokapno korčno streho. Posebnostje okvir niše, ki je kamnit in ima geometrijsko dekoracijo. Niša je zasteklena.

NAŠI ZVONIVI , PRITRKOVANJE IN SPOMINI

Visoko nad nami v zvoniku,
tam sveto domovje je moje,
od tamkaj vas vabim k molitvi in delu
in znanjam sočutje vam svoje.

I. Mercina

Ob novem zvoniku leta 1930 zbrani Vipavci pred farno cerkvijo Sv. Štefana. Levo ob zvoniku stoji s kapo ključar Rafael Premrl, desno pa ključar Ivan Šček, tudi s kapo. Starejši boste na sliki prepoznali še veliko znanih obrazov.

Cerkveni zvon, kako častitljiv v svoji vzvišeni vlogi, slovesno blagoslovljen in krščen na svetniško ime. On stalno živi z nami: vabi, kliče, se raduje z veselimi in žaluje z žalostnimi. Kolikotere pesmi opevajo njegov glasni don iz lin. Naš slovenski narod, morda bolj kot katerikoli drug, ga visoko ceni. Zvonik brez zvona sliči izumrlemu kraju. Zvon je tudi tisti, ki nam budi in utrjuje upanje. Je pa tudi maščevalec do onih, ki ga nasilno z oskrumbo namenijo v morijo v krivičnih vojnah. Žal, smo starejši doživeli kar dve strahotni vojni, v katerih pa odvzeti zvonovi napadalcem niso prinesli zmage, marveč poraz. (Avstrija, Nemčija in Italija)

Dve vojni v tridesetih letih sta nam izropali cerkvene zvonike. Prvič nam je ostal manjši, rugič pa veliki zvon. Toda naš narod ne zataji, za cerkev in zvonove ne skopari. Vsakokrat je sicer poteklo tudi mnogo let, toda njih število je bilo obkrajeno.

Spominjam se navdušenja ljudi, ko se je izvedelo, da so pričakovani novi zvonovi dospeli na železniško postajo. Bilo je 13 let po prvi svetovni vojni. Vsa Vipava je bila na nogah, staro in mlado. Vse je hotelo spremljati zvonove (zlasti ob vračanju z dragocenim tovorom). Rastvorjeni so bili pred cerkvijo in postavljeni na ogled javnosti. Za tedanji čas je to bila prava, vendar spontana narodna manifestacija. Toda takrat smo živeli pod peto fašistične Italije in oblast ni zmogla kaj takega nekaznovano trpeti. Tako so aretirali očeta, Rafaela Premrla, ki je bil že tako stalno pod političnim nadzorstvom (z diffido), češ, da je bil on pobudnik in pokrovitelj uprizorjene iredentistične manifestacije. Zvonovi pri nas so z malo izjemami bronasti, to je iz zmesi bakra in kositra, v normalnem razmerju 78:22. Dobe pa se tudi jekleni. Le-ti so pogostejši v drugih delih Slovenije.

Tak zvon ima top, prazen, skoro docela nebrneč glas. Nasprotno pa ima bronasti blag, prijeten in močno brneč glas zaradi vibracije (tresenja), ki jo pogojuje mehkejša kovina brona. Ob zvonjenju slišimo poleg glavnega tona zvona istočasno še druge spremljajoče harmonične tone v razponu, kar izredno bogati lepoto zvoka.

Zvonovi namenjeni v sosestav istemu zvoniku, morajo biti medsebojno uglašeni po tonih v željeni akord (sozvočje). To pa ni preprosto, kajti hoteni ton dobi zvon po kompliciranih računih, katerih rezultati so osnova za določitev teže, debeline profila krila in velikosti zvona s spodnjim obsegom. Šele nato se izdelata kalup in izvši vlitje. Odlitek, sedaj že izdelan zvon, je podvržen kolavdaciji, ki ga za naročnika opravi strokovnjak. Tu gre za nešteto ugotovitev, v glavnem za analizo zlitine in točnost zadetja tona zvona po naročilu. Tak strokovnjak, ki je po prvi svetovni vojni opravljal kolavdacije zvonov za goriško nadškofijo (s pretežnim delom sedanje Primorske), je bil profesor Ivan Mercina, naš rojak z Goč, šolnik, glasbenik in zvonolog, (1851-1940). Služboval je največ v Gorici. Spisal je vso tehniko zvonologije, pa tudi lažje obrazce za pritrkovanje. Cesar Franc Jožef ga je leta 1914 odlikoval z naslovom "cesarski svetnik."

Tisti, ki smo bili rojeni pred prvo svetovno vojno, nismo poznali pritrkovanja, (še manj oni izpred II. vojne) saj so vsi zvoniki premogli le po en zvon. Tisti čas so fantje, željni za praznik doseči kaj več kot le monotono enoglasnost, tolkli po zvonu z vseh strani. Za dodatno popestritev so uporabljali še topniško "hilzno" in zvonec jeklen drog. Kasneje so prinesli še tonsko neskladen majhen zvon, ki so ga sneli na grajski kapeli sv. Barbare. Tak način praznovanja je bilo le ustvarjanje hrupa, vendar tudi dosežena sprememba.

Toda s prihodom novih zvonov 1930. leta (prepozno, da bi mogli peti ob novi maši brata Rafkota istega leta) se je zadeva bistveno spremenila, kajti mogli smo prvič občudovati lepoto zvonjenja in ubranega pritrkovanja. Mislim, da so to večino fantje ali že možje prenesli iz svoje prakse s prejšnjih na nove zvonove. Zanimanje za nove zvonove je bilo med nami, ki smo se šteli za fante, tolikšno, da bi radi vsi sodelovali, pa kaj, ko so nas starejši izrinjali, saj je bilo že njih samih več kot dovolj. Dopusčali so nam le, da smo smeli vleči za štrik velikega zvona in jim prihraniti nekaj potu.

Kaj malo let (12) je bilo tem zvonovom prisojeno služiti njihovem namenu in že so jih Lahi kar tri pahnilo iz zvonika. Tik pred tem so odpeli še zadnjo pesem v slovo, sprejeli smo jo kot žalostinko, ki nam je legla globoko v srce s pekočino morečih slutenj in strahu. In res, pribesneta je vojna vihra, s krutostjo je govorilo orožje ter neustavljivo sejalo grozo. Zvon ni zmozel vse tuge, ni zjokal žalostink razgnanim in mrtvim za večni pokoj v tuji ali domači zemlji.

Dolgih, zelo dolgih trideset let smo morali shajati z enim samcatim zvonom, saj tedanja "stvarnost" zvonovom ni bila naklonjena. Končno smo jeseni 1972. leta le dočakali prihod novih zvonov, da se je z njimi zapolnila velika vrzel v zvoniku v popolnoma četverospesno zasedbo. Zapeli so lepo, takoj opazno, v drugi melodiji, drugačni od poprejšnjih. Tokrat po začetnih tonih pesmi: "Sveta noč, blažena noč." (Poprejšnji pa po pesmi Lurške M.B.)

Kljub tako dolgi prekinitvi, tradicija pritrkovanja (narodno izročilo) ni šla v pozabo. To predvsem po zaslugi Ivana Ščeka, poznejšega magistra glasbe in skladatelja, (umrl v januarju 1972), ki je, kot bi slutil, da zvonov

ne dočaka, izuril številne pritrkovalce še na poprejšnjih zvonovih. Ta skrb je bila dobra naložba. Tako je zaslužni Tone Božič (žal že pokojni) že v polni moški dobi, vnet za tradicijo in navdušen pritrkovelec zbral sposobne fantiče. Kmalu je bila izurjena večja in marljiva skupina, ki jo je lahko popeljal na tekmovanje.

Izmed teh Božičevih fantov je nastopil glasbeno nadarjeni Marko Česen. V zadnjih nekaj letih je z vztrajnostjo podrl okvir dotedanjega znanja v tej stroki. Lotil se je iskanja med vsemi glasbeno v poštev prihajajočimi

Prva ekipa vipavskih pritrkovalcev leta 1931, ki so pritrkovali na štiri zvonove. Stojijo od leve proti desni: Miloš Bavčar, Rafael Cizara, Josip Kostanjevic, Slavko Bizjak in Anton Cizara, sedita Jožko Premrl in Ivan Poniž (trije so še živi).

elementi in beležil neslutene dosežke. Tako je bilo mogoče ob poslušanju pogostih izvajanj nepristransko ugotoviti, da so številne melodije res melodije, nekatere bolj ali manj v dolgospevnih stavkih, v katerih ni običajnih enoličnosti.

Ob pritrkovanju se melodije prelivajo iz ene v drugo pa v tretjo, vse v taktu, ne da bi prišlo pri tem do zaustavitve. Tako zbrano podajanje je res melodična pesnitev, katero pa še stopnjevaje bogati uporaba nadaljnjih elementov, kot so dinamika, tempo in razni ritmično figuralni dodatki, da presega vsako domišljijo. Takšno

pritrkovanje je koncertiranje, ki mu ni mogoče oporekati umetniške vrednosti. Da pa je javnosti sploh bila dana možnost prisluhniti izvajanju opisanih stvaritev, gre seveda zahvala pritrkovalni skupini (ki ji je mentor avtor sam) zaradi izredne sposobnosti brezhibnega podajanja.

Takšno praznično zvonjenje pritrkovalci namenjajo cerkvenim obredom ob nedeljah in zlasti ob praznikih, "sv. jutru", vigilijah in ob drugih cerkvenih priložnostih. Ti vrli fantje pa se radi izkažejo v svojih veččinah in seznanjajo z njimi tudi druge pritrkovalne skupine na raznih strokovnih tekmovanjih. Tako so se udeleževali tekmovanj po Sloveniji, zlasti pa v Gorici (Italija) in po Furlaniji do okolice Benetk. Ker nikjer ni tekmovalcev, ki bi jih dosegali, si tako naši prisvajajo vse prve nagrade. Tako imajo zbranih že nekaj desetih pokalov, kup plaket idr..

Končam z željo, da bi se širom Slovenije iz tisoč cerkvenih zvonikov stanovitno oglašalo pritrkovanje in bi se vsaj v tej panogi zvesto nadaljevalo

in prenašalo narodno izročilo, tako da bi se mu ne zgodilo, kot se je narodnemu petju, našemu najdragocenejšemu izročilu, ki ga ni več.

Pa še dve zanimivosti:

- Letos poteka 200-letnica loškega zvona. Za ta jubilej je letos na velikonočni ponedeljek dobil ob lepi slovesnosti sebi primernega tovariša. Da bi pa novinec prišel bolj v veljavo, je potreben še tretji, še bolje tudi četrti zvon. Jubilejni zvon je dosti starejši od zvonika, ki ga nosi. Morebiti je pred tem visel v enem izmed dveh starih zvonikov.

- Veliki zvon na Gočah s težo 2016 kg je bil vlit 1706. leta kar doma, na Gočah. Verjetno zaradi neprimernosti takratnih voznihi poti.

Vipava, 16. 6. 1993.

Vinko Premrl

Iz naše Krajevne skupnosti

INFORMACIJE

INFORMACIJE

INFORMACIJE

INFORMACIJE

ASFALTACIJA DELA TITOVEGA TRGA

Z asfaltacijo dela Titovega trga smo izčrpali finančni fond krajevne skupnosti za leto 1993 s tem, da v kolikor ne bomo prejeli dodatnih sredstev po rebalansu plana za leto 1993, bo ostal naš dolg Cestnemu podjetju Nova Gorica v višini 300.000,00 SIT odprt za prihodnje leto. Krajanje bi želela seznaniti s tem, da smo pred sklenitvijo pogodbe s Cestnim podjetjem za asfaltacijo dela Titovega trga zaprosili za finančno pomoč : SO Ajdovščina, Ljubjansko banko, Hubelj in Kmetijsko zadrugo Vipava; naši prošnji sta se ugodno odzvali le SO Ajdovščina z namenskim prispevkom 100.000,00 SIT in Kmetijska zadruga, ki je sprejela obvezo, da se v primeru rušenja garaž pri Zadrurnem domu Vipava prostor pod njimi asfaltira na njihove stroške.

V sklopu te investicije se je asfaltiralo tudi cca 20 m² "javnega dobra" ter saniral most v Tabru.

UREDITEV POKOPALIŠČA

Že v prejšnji številki Vipavskega glasa sem vas informirala, da se bo v jesenskem času prestavilo vodovodno pipo izpred mrliške vežice levo od vhodnih vrat. Kljub trudu Komunalno stanovanjskega podjetja Ajdovščina jim doslej še ni uspelo nabaviti ustreznega korita, tako bodo v oktobru prestavili le vodovodno pipo, v bodoče pa postavili še korito.

Poleg tega bodo tudi ometali zid ob Goriški cesti ter ga prekrili s strešniki.

OGLASNA MESTA

Po dogovoru in posvetovanju z ustreznimi ljudmi na Komiteju za gospodarstvo občine Ajdovščina bo Komunalno stanovanjsko podjetje v našem kraju postavilo oglasna mesta - panoje, s katerimi bo dana možnost obveščanja prebivalcev.

Krajane opozarjamo, da bo od takrat dalje možno plakatiranje le uradno - preko službe, ki je za to pristojna - to je **KOMUNALNO STANOVANJSKO PODJETJE AJDOVŠČINA**, in sicer na panojih in ne več po drevju na trgu in v parku ter na ostalih mestih, ki se jih je doslej uporabljalo v ta namen.

***SPREMEMBE NAZIVOV ULIC IN TRGA**

Na prvi od svojih sej bo Svet KS pregledal tudi predloge za spremembo nazivov ulic in trga, ki ste jih poslali na sedež KS ali jih osebno predlagali.

Svet bo upošteval predloge, ki so bili najčešče evidentirani.

Spremembe, za katere se bo Svet odločil, bodo, preden jih bomo dostavili skupščini v potrditev, **IZOBEŠENE NA OKNU KRAJEVNE SKUPNOSTI**.

KANDIDATI ZA FUNKCIJE

Evidentiranje za funkcije krajevne skupnosti in občine še poteka. Želela bi vas le informirati, da smo doslej na sedež KS prejeli cca 20 evidenčnih listov, na katerih je bilo evidentiranih 27 kandidatov.

Vse tiste, ki bi želeli pri evidentiranju sodelovati in tega še niste storili, obveščamo, da to lahko še vedno storite.

Hvala za sodelovanje!

Informacije pripravila:

Mirjam Graovac

RALLY ALPINA 93

Čeprav že nekoliko časovno oddaljen, je vseeno ostal v nepozabnem spominu dan, ko je Vipava gostila 52 prekrasnih avtomobilov veteranov znamke Rolls - royce.

V lepem spominu pa ni ostal samo nam, ampak tudi udeležencem rallyja, ki so enodušno zatrjevali, da tako pristrčnega sprejema še niso doživeli in v zahvalo so kraju Vipava podelili posebno plaketo.

Pristrčna hvala vsem, ki so kakorkoli sodelovali pri organizaciji, posebej pa gre zahvala Aktivu kmečkih žena, gasilcem iz Vipave, Podnanosa in Vrhpolja, Svetu krajevne skupnosti in Turističnemu društvu Vipava.

Marjan Zavadlav

PROSIM , NE DELAJTE ŠKODE

V Vipavi so se tudi to poletje odvijale različne prireditve. Prostor letih je, bolj ali manj segal tudi v park.

V tem parku so bila zasajena in rastejo zelo redka drevesa, ki nam dajejo, če nič drugega prijetno senco. Ta drevesa bi morala biti vredna vse naše skrbi in pozornosti.

Nič nimam proti prireditvam; ljudje se sprostimo vsak po svojem okusu in dostojanstvu. Zelo pa me motijo v parku tovornjaki, osebni avtomobili in celo vlak in vrtiljak.

Vzgajali so me, naj ne hodim po zelenicah. Hodi se po stezi!

Zakaj je potrebno v to redko drevje zabijati žeblje?

Prepričana sem, da se da razne reklamne napise, razstavice, cenike, električni kabel, namestiti in pritrditi brez uporabe najbližnjega debla. Nepoznavanje "debla" ne opravičuje takih dejanj.

Park je star in če bo imel srečo, nas bo preživel. Parka nismo zasadili mi, prejeli smo ga od prednikov, ki so dali nekaj na ugled in kulturo Vipave.

Dvomim, da se ugled kraja dviga z rock koncerti in pivom.... to je, kot sem že zapisala, stvar okusa.

Vprašam pa, zakaj v Vipavi ni več opernih prireditev? Slabo vreme ni odgovor.

In še eno osebno mnenje.

Najprej se opravičujem, ker ne vem ali obstaja ideja, morda celo načrt za razširitev oziroma zasaditev in celotno ureditev parka.

Vipava se kljub vsemu širi tudi po številu prebivalstva, park pa je vedno enako velik.(oziroma manjši).

Moj predlog je, naj se park razširi, ZASADI in UREDI z gredicami, opremi s klopami in posodami za smeti do bencinske črpalke.

Predlagam, da vsako društvo v Vipavi zasadi eno ali dve drevesci na lastne stroške.

Prosim, ne uničujmo dediščine!

V opisanem primeru je ta živa in od nas je odvisno njeno preživetje. Ni potrebno dosti, da jo bolj obogatimo in oplemenitimo tako kvalitativno kot kvantitativno.

Martina Naglost

ŠE O OTROŠKEM IGRIŠČU

V Vipavi, razen v Vzgojnem zavodu Janka Premrla - Vojka, ni nobenega primerne prostora za varno igro predšolskih otrok; takega igrišča nima niti vrtec v Vipavi.

Vzgojni zavod Janka Premrla - Vojka je interne narave. Starši malčkov smo vodstvu zavoda hvaležni, da igrišča zavoda čez poletje ne zapre. Tu se lahko otroci igrajo varni pred prometom.

Ali je možno, da bi se obnovilo in uredilo otroško igrišče (ograjeno, se razume) pri blokkih - Cesta 18. aprila ali na kakšnem drugem primerne prostoru.

Mogoče je interes za tako igrišče tudi pri pristojnih v vrtec v Vipavi.

Mislím, da je to stvar resnega premisleka in dejanj.

Martina Naglost

Ker je tema naše krajanke Martine Naglost zanimiva in aktualna, menimo, da bi bilo dobro dodati še nekatere glasove drugih krajanov in našega uredništva na to temo. Kritike na račun motenja nočnega miru naših bolnih, ostarelih krajanov in tudi drugih so prišle tudi do uredniškega odbora Vipavskega glasu. Krajaní podpiramo vsako kulturno prireditve, vendar na primerne kraju in na primeren način. Vsekakor pa obsojamo grob poseg v nepremični naravni spomenik naše kulturne dediščine, ki nam jo je zapustil grof Lanthieri. O značilnostih zaščitenih dreves v parku smo v našem glasilu že podrobno poročali v rubriki ALI POZNATE DREVESA V NAŠEM PARKU? (VG št.11,12,13 in 14). Park je zaščiten po občinskem odloku o varstvu naravne in kulturne dediščine.

Ni prijetno in tudi ne pošteno, da smo krajaní Vipavev času prireditve omejeni v prostem gibanju po Vipavi, ker so cestne zapore in je celo avtobusna postaja premeščena na glavno cesto. Krajaní Vipave menimo, da imamo pravico vstopa na prireditve brez plačila vstopnine. Vsekakor smo krajaní Vipave prvi poklicani, da odločamo o tem, kdaj in kje so prireditve. Posebno kritiko pa zaslužijo organizatorji zaradi neurejenosti sanitarij, ki bi morale biti nujno drugače organizirane za tako maso ljudi.

Zapísali smo le nekaj kritičnih pripomb naših krajanov in upamo, da jih bodo v bodoče organizatorji takih ali podobnih prireditvev upoštevali.

Uredniški odbor

VABILO

KRAJANE VIPAVE IN DRUGE, KI JIH ZANIMA ŽIVLJENJE NAŠIH
PREDNIKOV VABIMO NA OGLED RAZSTAVE
"PO SLEDOVIH STARE VIPAVE"

**OTVORITEV RAZSTAVE BO V PETEK 8. OKTOBRA OB 17 URI,
V PROSTORIH BEBLERJEVE ULICE ŠT. 2, PRI KEBETOVIIH.**

Razstav bo odprta ob sobotah in nedeljah od 13.00 do 18.00 ure.
Najavljene skupine si lahko razstavo ogledajo po naročilu
(tel.št. 065/65-095 ali 65-098).

Več o razstavi bomo poročali v naslednji številki Vipavskega glasu.

Toplo vabljeni!

PRIPRAVLJALNI ODBOR

.....

VABILO

PLANINSKO DRUŠTVO VIPAVA, KI LETOS SLAVI
90. LETNICO DELOVANJA,

VABI VSE LJUBITELJE PLANIN IN LEPE,
NEOKRNJENE NARAVE V NEDELJO

**10.OKTOBRA OB 14.URI NA PROSLAVO
POD GRADIŠKO TURO**

**PROGRAM PRIREDITVE:
POZDRAV UDELEŽENCEV PROSLAVE**

SLAVNOSTNI GOVOR
PODELITEV PRIZNANJ
ŠALJIVE IGRE Z BOGATIMI NAGRADAMI

ZA PRIJETNO VZDUŠJE BODO POSKRBELI DOMAČI GODCI.

ZA JEDAČO IN PIJAČO POSKRBLJENO.

Združite lep nedeljski izlet in pridite v čimvečjem številu.

Vse vas lepo vabi PLANINSKO DRUŠTVO VIPAVA.

VIPAVSKI PLANINCI NA POKLJUKI

Letos smo vipavski planinci imeli že 12. planinski tabor. Tokrat smo taborili na Pokljuki, točneje na Rudnem polju. Letošnjega tabora se je udeležilo kar 82 planincev. Čas taborjenja je bil zadnji teden v juliju.

V nedeljo dopoldne smo se zbrali na vipavskem trgu, pričakali avtobus, se naložili, prtljago spakirali in se odpeljali cilju naproti. Med vožnjo so se začela sklepati prva poznanstva in prijateljstva ter dogovori, kdo bo s kom skupaj spal v šotoru. Po treh urah vožnje smo prispeli na Rudno polje ter zagledali prostor, kjer bo naslednjih sedem dni naše domovanje. Udeležence tabora smo takoj razporedili po šotorih. Imeli smo tudi jedilnico za 60 oseb, kopalnico, visokogorski tuš, itd. V taboru so bile koze, krave, biki in konji naši redni obiskovalci.

Že prvi dan nam je veselje pokvaril dež. Kot za stavo je lilo cel dan. Zato pa je bila jedilnica nabito polna (mali CASINO), igrale so se kvartopirske igre: remi, tarok, poker, briškola ter uno-najbolj popularna igra na taboru. Po dežju vedno posije sonce in tako je bilo tudi tokrat. Po kosilu smo se odpravili cilju, naproti na vrh Triglava. Pot nas je vodila mimo Vodnikove kočice (1805m) na Velem polju do doma Planike pod Triglavom (2404m), kjer smo prespali. Zvečer se nas je 30 odpravilo pozdravit sončni zahod na vrh Triglava. Naslednje jutro smo 40 mlajših planincev, večina od teh nikoli še ni bila na Triglavu, peljali k cilju. Po dveh urah plezanja in sopihanja smo vsi prispeli na vrh. Sledil je tradicionalni krst po zadnji plati in obvezno fotografiranje.

V četrtek smo si šli ogledat planino Uskovnico. V koči na Uskovnici smo kot tornado opustošili zamrzovalno skrinjo, polno sladoleada. Popoldne je sledila tradicionalna nogometna tekma STARI : MLADI. Letos so jo dobili stari z rezultatom 2:1 ter prejeli prelep pokal za zmago.

V petek smo imeli izlet na Debelo peč (2015m). Pot nas je vodila po Pokljuških gozdovih do planine Lipanca, kjer stoji Blejska koča, od tod je še dobra ura hoje do vrha Debele peči. Popoldne je bila nogometna tekma med PD Vipava : PD Postojna (mlajši), dobili so jo naši z rezultatom 4:1. Za nagrado so prejeli lepe nogometne drese.

V soboto smo si ogledali naravno znamenitost, POKLJUŠKI VINTGAR. To je soteska z naravnimi mostovi, okni ter drugimi znamenitostmi. Nato je sledila nogometna tekma (izzvali so nas Postojnci). Igrali smo starejši ter z velikim naporom le zmagali s 4:3. Pripravili smo šaljive igre za mlajše planince.

Zvečer smo se zbrali ob tabornem ognju ter slovesno zaključili tabor. Ob večerih nas je zabaval duo "SALAMANCA".

V nedeljo dopoldne smo pakirali svoje stvari ter se pripravljali za odhod proti domu. Opoldne je prišel avtobus, nato je sledila pot proti domu. Glej ga hudiča, malo pred domom počí guma pri avtobusu. Stari šoferski maček Bruno hitro popravi gumo in odpeljemo se v prelepo Vipavo.

Ob tej priložnosti se vodja tabora Leon Kodre zahvaljuje vsem, ki so kakorkoli pomagali pri organizaciji tabora.

H V A L A !

Leon Kodre

IZVIRNI DOMAČI HUMOR

Vipavci, (smo) so bili šegavi ljudje, bodisi da so ta dar podedovali ali pa pridobili ob zgledih. Bili so takšni vsaj v dobi, ko smo sedaj starejši, v svoji mlajši dobi z njimi nekaj časa živeli v trški skupnosti. Bila je tedaj močno razširjena nagnjenost do duhovitega izražanja v medsebojnih ali družabnih pogovorih, odvisno od bistrine duha posameznikov. Ugodnega razpoloženja takrat kljub trdim časom ni primanjkovalo. Pravzaprav so bili to blaženi časi, ko se je z iskrenim dovtipom in šegavostjo zbuvalo dobro voljo in izzivalo prisrčni smeh, da se je na žalje nekako pozabilo. Zdi se mi, da je bila ta vrlina zlasti dobro izkoriščena ob priložnostih, ko sta se npr. dva rojaka srečala in sta se v pozdrav ogovorila, včasih s toliko posrečeno duhovitostjo, da jima je na njuni nadaljnji poti še dolgo ostal nasmejan obraz.

Nesrečna zadnja vojna in posebno njen usodni izid je izbrisal pristni smeh in zresnil obraze mnogim. Kdo ve, koliko se je doslej te nekdanje čudovite lastnosti vrnilo v last točasnih Vipavcev?

Naj se povrnem v že opisano dobo in omenim tedanje šaljivce, originalne duhoviteže, ki so s svojimi pogruntavščinami sijajno zabavali ne samo tiste, katerim so bile namenjene, ampak tudi vso javnost daleč naokrog. Ta sloves pritiče zlasti nekaterim od številnih bratov Andlovec in še nekaterim drugim. Kdo bi zanje ne vedel ali vsaj o njih ne slišal?

Da ne ostane samo pri hvalnici, naj za primerek, kakšne so zbijali, opišem naslednjo zgodbo, kot mi jo je povedal moj sorodnik Albert Andlovec, protagonist sledeče zgodbe. Zadevščina je precej šokantna in sem kolebal v dvomu glede primernosti, da jo zložim na papir. Toda zaradi njene originalne domiselnosti in ob dozdevanju, da je

ta šala morda še med ljudmi, jo vendar priobčim, upajoč, da ne bo dvignila prahu.

Bilo je takole:

Naš graščak, grof Karol Lanthieri, je nekoč dobil v goste z Beneškega številno damstvo plave krvi. Albert je to zapazil in ni se mogel upreti skušnjavi, da ne bi izrabil krasne priložnosti in ne bi izpeljal kakšnega svojega špasa. Gruntal je, kako bi te žlahne dame, posebno še grofa razveselil, kar se naj bi mu po možnosti tudi izplačalo. S to skrbjo je šel k E. Pavlinu, prav takemu "fokselmaherju" (tako se je šaljivcem reklo). Posvet je bil uspešen, sklenila sta se posvetiti fotografiranju grofovih gostij. Andlovec bo nastopil kot fotograf, Pavlin pa kot njegov pomočnik. Prvi si mora priskrbeti fotografski aparat, seveda namišljen, kar njemu mizarju, ne bo težko, pa še to ugodnost ima, da mora biti aparat ogrnjen z velikim črnim ogrinjalom. Drugi strokovnjak v kovinski mehaniki, pa ima poskrbeti za sprožilec, ki naj bi bil sicer ločen od aparata, vendar neznano kako z njim povezan. Ko sta ugotovila, da je vsak svoje priskrbel, je bilo treba samo še počakati na ugoden trenutek za nastop. Ta priložnost se jima je ponudila v grajskem parku Podskala, ko se je grof, obdan z damami sprehajal v drevesni senci ob izvirih hladne vode. Tedaj se pojavita ta dva in prosita grofa za dovoljenje, da bi smela zbrano žlahtno družbo fotografirati, kar bi jima bilo v posebno čast. Grof, prav tako dame, so bili takoj navdušeni, želeč si svojega ovekovečenja na skupni fotografiji.

Sedaj fotograf nastopi. Zbere žensko plemstvo na primerno mesto, grofa - gostitelja postavi v prednjo sredino, veli tu pa tam zapolniti vrzeli ipd.

Končno postavi v primerno razdaljo pred nje svoj fotografski aparat. Naj bo takoj omenjeno, da je vse potekalo brezhibno in pristno, da ni bilo opaziti v družbi nikakršnega suma, da ne bi šlo zares. No, razen grofa, ki je oba prebrisanca dobro poznal, ni pa vedel, kaj kanita s tem fotografiranjem.

Na sliki grof Karel Lantieri sedi tretji v prvi vrsti od leve strani.

Mojster fotograf se sedaj vstopi za fotografski aparat, pomočnik je takoj poleg njega, obrnjen proti skupini. Napočil je trenutek. Na poziv m i = r n o pomočnik naglo izključi vez prek svojih bokov, da mu je raz ledij zdrknilo, kar je ta zadrževala in se je iznenada pojavila temeljna belina subjekta. Sedaj mojster z večšo roko seže po obelodanjenem vzvodu, ki sedaj služi kot mehanski sprožilec in

bi naj bil v sklopu s fotografskim aparatom, in vidno potegne, zadrži, počasi šteje do 5, nakar sprožilec popusti na prejšnje stanje in fotografiranje je bilo opravljeno.

Mislil si, da je komentar o učinku na fotografirance odveč, čeravno bi lahko bil kar zajeten. Po zagotovitvi protagonista se je fantoma ta posel dobro obnesel, seveda šele potem, ko je grofa krčevit krohot popustil.

N.B.

Ker je preteklo že 83 let od smrti, v tem prispevku omenjenega grofa in ker mladi verjetno malokaj o njem vedo, navajam najosnovnejše podatke: Grof Karel Friderik Lanthieri di Paratico, je živel nastanjen v svojem gradu v Vipavi, bil je lastnik palače Lanthierijev v Gorici, zemonskega dvorca Belvedere in gradu Rihenberg. Bil je zadnji iz veje tega rodu, brez moškega potomca je umrl 1910. leta, edina hči Clementina Elena se je poročila z baronom Hermanom von Levezow-om iz Mecklenburga in bivala v Lanthierijevi palači v Gorici. Pa še pripomba: Občevalni jezik grofa je bil slovenski.

Vinko Premrl

SUŠA IN POLENTA

"Suša je Vipavsko dolino spremenila iz velikega vrta v požgano stepto", tako so komentirale letošnjo sušo Primorske novice. Pravijo, da je letošnja suša najhujša v zadnjih 100 letih. Koruza je le še za steljo. Torej letos polente ne bo. Ob njej in z njo so zrastle naši očetje in matere, saj je bila glavna hrana v vseh vojnih vihrah in še dolgo po njih tudi v Vipavi. Iz koruze ali "turšce" se je zmlela "turšna moka" ali "turšni gris". Iz tega se je skuhalo polento na ognju in v starih dobrih "kufrenih kotlih", ki so bili največkrat še "poflikani". Ožgane kotle smo čistili s peskom, pepelom ali s kisom in soljo. Takrat ni bilo še vima, ceta in arfa. Polenta pa ni bila taka "instant", kot jo poznamo danes. Ko smo se zvečer utrujeni vračali domov, je dišalo po polenti iz vseh oken in vrat.

Kaj je pomenila polenta v prehrani primorskega človeka, nam je lepo zapisala p. Micka Hladnikova ali Kobuolova v pesmici POLENTA.

POLENTA

I.

Želodec tarna govori:
meni slabo se godi,
ta polenta dan na dan,
da je človek že ves bolan.

II.

Naša mati mora zjutraj
zgodaj vstati.
Preden sedem zazvoni,
polenta se na mizi že kadi!

III.

Potem pa gremo vsi na delo,
tam na polju je veselo.
Prišla ura bo deset,
mati prinesla polento bo spet.

IV.

Mati dali so povelje,
da se enkrat skuha zelje,
pa je rekla teta Pepa:
"Danes mora biti repa".

V.

Da družina bo kontenta,
mora biti tudi polenta.
Prišli trudni smo domov,
psiček laja: "Hov, hov, hov".

Večerni vetrič nas hladi,
polenta z mlekom nam diši.

Vipava, 28.8.1993

MR

Po suši smo dočakali dež in nato še trgatev:

Vipavska dolina je znana po zgodnjem sadju in dobrem vinu, ki so ga naši dedje vozili celo na Dunaj, Gradec in Trst. Vino, ta čudežna in nikoli do konca raziskana pijača, je burila duhove mnogim našim pesnikom. O njem nam je domači pesnik Janez Krhne takole zapisal:

NA SRCU

I.

Kdor na srcu je bolan
in leka išče v sili,
z menoj naj gre v vinski hram,
tam zginejo bacili.

II.

Na stara leta starec sivi
z vinom si mladi srce
in kliče vinčku "BOG TE ŽIVI",
brez tebe zdravja ni za me.

III.

Kaj doktorska veda,
kaj dekleta!
Ta vinski sok, to je zdravilo.
Ljubezen, če še tako je vneta,
kozarčkov pet jo bo gasilo.

IV.

Iz hrasta tesal te je sodar,
v tebi počiva burgundec.
Iz njega pije gospodar,
zato po hiši je tak šunder.

V.
 Iz akacije je ta sod stesan,
 v njem je vino le za maše.
 Če pije grešnik ga skesan,
 nikdar hudič ga ne pobaše.

VI.
 Ta sodček je iz jelovine,
 V njem pijača je bolj šibka.
 Iz tega pije hlapec Šime,
 usoda hlapca je pač bridka.

MORDA ŠE NE VESTE

- Vipava ima naslov trga od leta 1365, ko ga ji je podelil cesar RUDOLF IV. Isti cesar je ustanovil tudi Novo mesto, zato se je imenovalo Rudolfovo do prejšnjega stoletja.

Vipava je kot trg pridobila pravico do dveh sejmov letno (na god sv. Simona in v torek po veliki noči) in do dveh mitnic, kjer se je pobiralo mitnino pri vstopu v Vipavo in pri izhodu iz nje.

Mitnice so bile na mostu čez Belo v Beblerjevi ulici, v sedaj prazni majhni hiši na štiri ogle, druga pa je stala na sedanjem vrtu družine Božič v Vojkovi 38, ker je bila tu zadnja hiša.

- Pri sodišču v Vipavi in pri Okrajnem glavarstvu Postojna je bila 12. 9. 1896 registrirana Ljudska hranilnica in posojilnica Vipava po tipu Bleiweisovih posojilnic na Avstrijskem. Glavni namen je bil, da se prepreči razpadajoče gospodarstvo s tem:

- da se prepreči odiranje kmetov na visoke obresti,
- da se ohranijo vinogradi, ki jih je uničila trtna uš,
- da se spelje umno kmetijstvo,
- da se utrdi omika in kultura in splošni gospodarski razvoj.

Tudi danes bi še kako potrebovali kakšno Bleiweisovo posojilnico, pa je žal ni več.

PLEVE IN DROBTINICE

Pravijo, da smo Primorci glasni in da radi razsajamo. Pa ne vem, ali je kriva letošnja izredna suša ali kozmične spremembe. Nabor (vista) je letos minil brez vsakih incidentov. Še več - Vipavci so šli tja lepo vsak zase, z avtobusom, motorji prav nič okrašeni, prav nič alkoholno potrjeni!

Na pokopališču imamo sedaj pri pipi kol, na katerega obešamo posode za zalivanje. Res vse hvale vredna zamisel, da se posode ne valjajo po grmovju in drevju.

Prav pa bi bilo, da bi popravili nekatere pločnike po Vipavi.

Tiste posode s cvetjem na glavnem trgu so res lepe, a kaj, ko avtomobilisti nimajo oči zadaj in je marsikatera posoda žrtev "prometne nesreče".

Še to: v naši vremenski postaji nismo v letošnjem avgustu niti enkrat zapisali rose!

Nada Kostanjevec

DROBTINICE IN PLEVE PO MOJE

Kljub opozorilu KS, ki je bilo objavljeno v VG, še vedno nekateri ne ravnajo s psi tako, kot je bilo navedeno v občinskem odloku. Sam namreč opažam, da moja soseda še vedno vozi vsako jutro ljubljenega psa na "potrebo" za staro šolo. Menim, da ta prostor ni primeren za pasje stranišče, saj se šola obnavlja in je v neposredni bližini ceste. Popoldan je tam tudi veliko otrok, ki se igrajo na pesku, čeprav ta ni čist. Vsekakor pasje stranišče za staro šolo ali ob njej ni primerno za otroško igrišče. Pes je alergičen na posameznike in tudi drugače nevaren. Zato bi bilo prav, da bi bil stalno privezan in imel lokacijo za stranišče kar na vrtu njegove lastnice.

Jože Žvokelj

Popravek

Dovolite, da v lepem in zanimivem članku "Gradišče" iz prejšnje številke Vipavskega glasa (št. 24, str. 2) popravim tri napake v zvezi z latinskim napisom na oltarju gradiške cerkve:

1. Zadnja beseda napisa se pravilno glasi: OPVSCVLI, torej opusculi, kar je pomanjševalnica besede opus - "delo".
2. Pravilen prevod: V tvojem varstvu naj se duša darovalca (dobesedno osnovatelja) tega delca pridruži blaženim.
3. Letnica, ki jo dobimo po kronogramu, je 1735.

Janez Zupet

Dopolnilo Vipavskega glasa štev. 24

V ilustracijo teksta Pesniška beseda v našem kraju je bila objavljena slika dekana Jurija Grabrijana. Pod njo nam je izpadla naslednja oznaka: "Portret dekana Jurija Grabrijana je narisal slikar Mihael Strojin leta 1860". Bralcem se opravičujemo.

MR

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS

OD 15.6.1993 DO 31.9.1993:

* Dora Bratuš	Vojkova 34	500 sit
* Marjeta Fabjan	Laurinova 1	500 sit
* Pepina Ferfila	Titov trg 4	2.000 sit
* Zora Hrepevnik	Vinarska 2	500 sit
* Leon Kodre	Beblerjeva 35	1.000 sit
* Nevenka Lavrenčič	Bevkova 13	1.000 sit
* Marija Pavlin	V.Reharja 6	790 sit
* Anton Plesničar	Gregorčičeva 3	2.000 sit
* Jožica Pregelj	Pod Gradom 5	1.000 sit
* Sonja Pušnar	Šempeter	1.200 sit
* Jože Strnad	Tabor 4	1.000 sit
* Mara in Jože Virant	Vojkova 3	2.000 sit
* Irena Vovk	Pod gradom 14	1.000 sit
* Jože Žvokelj	Milana Bajca 1	5.000 sit
* Kavarna Uršič	V. Reharja	5.000 sit

SKUPAJ : 24.490 sit

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
SEPTEMER 1993
500 izvodov

Pri pripravi te številke so sodelovali:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vera Poniž, Nada Kostanjevic, Cijan Štoka, Peter Vrčon, Franc Cerovšek, Ivan Princes, Mirjam Graovac in Marija Ceket - lektorica.

*Naslovno stran je pripravil Branko Tomažič
Tisk: Papirna galanterija SEDMAK, Ajdovščina
Stavek: ARH & ART, Ajdovščina*

